

Egzotikus égtájak pillangóalakú lepkéi: rendszerük és magyar elnevezéseik (Lepidoptera: Hesperioidea, Hedyloidea, Papilionoidea)

The papilionoid butterflies of exotic regions: their system and
their Hungarian names

Bálint Zsolt & Katona Gergely

Abstract. The authors propose names for taxa representing various systematic categories classified in three superfamilies of Lepidoptera. The superfamilies and the numbers of names are: Skippers (Hesperioidea) with 29 names, „American moth-butterflies” (Hedyloidea) with two names and Butterflies (Papilionoidea) with 139 names. The names are listed in systematic and alphabetic order with short etymological comments.

Keywords. Butterflies, systematics, monophyly, skippers, tribe, vernacular-names.

Authors' address: Bálint Zsolt & Katona Gergely | Magyar Természettudományi Múzeum, H-1088 Budapest, Baross utca 13. | E-mail: balint.zsolt@nhmus.hu | katona.gergely@nhmus.hu

Összefoglalás. A szerzők magyar neveket javasolnak három, a Lepidoptera rendet képviselő öregcsalád alá sorolt különböző szintű rendszertani kategóriákat képviselő taxonoknak. Az öregcsaládok és a javasolt nevek száma: Búskaszerűek (Hesperioidea): 29 név, Hedülidaszerűek (Hedyloidea): 2 név és Pillangószerűek (Papilionoidea): 139 név. A nevek rendszertani és betűrendben kerülnek felsorolásra, rövid etimológiai jegyzettel.

Kulcsszavak. Búskák, monofília, köznyelvi nevek, pillangók, rendszertan, tribusz.

Bevezetés és célkitűzések

Ha a trópusi és más idegen égtájak lepkéit bemutató magyar nyelvű könyveket vesszük számba, kiábrándítóan kevés mű kerül a kezünkbe. Összesen mindeztidig két kiadványról mondhatjuk azt, hogy nem a számunkra ismerős európai, hanem más földrészek lepkefaunájának sokféleségét tárgyalják és mutatják be. A két mű közül is csak az egyik eredeti magyar munka, a másik fordítás. A magyar mű a Búvár zsebkönyvek (Móra Könyvkiadó) sorozatban jelent meg Trópusi pillangók (Mészáros &

Gál 1982), a fordítás pedig a Határozó könyvek (Park Kiadó) köteteként „A világ lepkéi” címmel (Carter 1994). A két könyvben olvasható magyar lepkeneveket Gozmány László adta, aki vitathatatlanul a magyar lepkészet egyik legnagyobb alakja volt, hét nyelven beszélt és fordítói munkásságot is folytatott (vö. Bálint et al. 2011).

A fentiekben említett két könyvön túl se szeri se száma a trópusokat bemutató ismeretterjesztő könyvekben, különböző szinkronizált filmanyagokban és más médiumokban megjelenő trópusi lepkékhez kapcsolódó magyar neveknek. Ezek egy része a Gozmány-féle elnevezések átvétele, vagy lazán, de azokhoz kapcsolható (pl. Whalley 1998, Menic 2005), a másik rész viszont légből kapott névadás, vagy szerencsétlen, a magyar nyelvtől idegen tükörfordítás (Matthews 1994). Ami már a szakember számára első rátekintésre is szembetűnő: a nevekben semmi rendszer nincs. A rokon fajok egymáshoz tartozásukat nem jelző neveket kaptak, és az se ritka, ha egészen távoli rokonságban álló lepkék magyar neve közeli rokonságot sugall. Ami különösképpen feltűnő, hogy sokszor még a magyar és latin nyelvű családnevek sem egyeznek a komolyabb ismeretterjesztő és az egyetemi jegyzetnek szánt kiadványok oldalain (vö. 1. táblázat).

Talán ez a különleges helyzet a magyar trópusi lepkenevek esetében szerencsésnek mondható. Még nincs többé-kevésbé hagyományosnak vehető nevezéktan, amihez a lepkéket ismerők ragaszkodhatnának úgy, mint a Kárpát-medencei (magyar) lepkefauna esetében (vö. Bálint 2016). Ezért a trópusi lepkék a következőkben vázolt magyar nevezéktanát talán könnyebben elfogadják nemcsak az amatőr, hanem a szakmai körök is, belátva, hogy a lepkék megnevezése nem játékos kedvtelés, hanem annál fontosabb dolog.

Ez a munka annak a két magyar lepkeneves monográfiának a folytatása, amelyek 2016-ban jelentek meg (Bálint 2016, Bálint & Katona 2016). Ezek mélyrehatóan feltárták a magyar pillangónevek rétegeit, áttekintették eredetüket és keletkezési körülményeiket, továbbá javaslatokat tettek egy olyan nevezéktanra, ami a hagyományban gyökerező, egyszerű, magyaros, szép és valóságalapú. Mindezeket túl a monográfiák új névanyaga úgy került megalkotásra, hogy az szervesen kapcsolódjon a világfaunához, és abban ellentmondások nélkül elhelyezhető legyen. Ennek forrása és egyben biztosítéka az, hogy a kéttagú faji nevek és rendszertani kategóriák képzése magyar nyelven követik a tudományos névadás konvencióját – ami szerint a kéttagú név közül az egyik a genusz, a másik pedig a fajcsoport név. Említendő különbség csupán az, hogy az általunk javasolt módszer szerint a magyar kéttagú név „generikus” része nem genuszcsoport, hanem többnyire a tribusz (nemzetségcsoport) kategóriájára alapul.

1. táblázat. A Pillangószerűek (Papilionoidea) családjainak és alcsaládjainak magyar elnevezése különböző források szerint, betűrendben felsorolva.

<i>Fauna hungaricae</i> (Gozmány 1965)	<i>Uránia állatvilág</i> (Hannemann 1970)	<i>Trópusi pillangók</i> (Mészáros és Gál 1982)	<i>Zootaxonómia</i> (Papp 1996)
Boglárkalepkék (Lycaenidae) Busalepkék (Hesperiidae) Csőröslepkék (Lybiidae [!]) Fehérlepkék (Pieridae) Mozaiklepkék (Riodinidae) Pillangók (Papilionidae) Szemeslepkék (Satyridae) Tarkalepkék (Nymphalidae)	Amazonas-lepkék családja (Brassolidae) Bábel-Hepkék családja (Erycinidae) Boglárkalepkék családja (Lycaenidae) Danaislepkék családja (Danainidae) Fehérlepkék családja (Pieridae) Morfók családja (Morphidae) Pillangók családja (Papilionidae) Szemeslepkék családja (Satyridae) Tarkalepkék családja (Nymphalidae)	Amazonlepkék (Brassolidae) Azúrlepkék (Morphidae) Boglárkalepkék (Lycaenidae) Busalepkék (Hesperiidae) Búzlepkék (Danidae) Csőröslepkék (Libytheidae) Fehérlepkék (Pieridae) Mozaiklepkék (Riodinidae, Nemeobiidae) Pálmalepkék (Amathusiidae) Pillangók (Papilionidae) Szemeslepkék (Satyridae) Táncoslepkék (Acraeidae) Tarkalepkék (Nymphalidae) Üveglepkék (Ithomiidae) Zebralepkék (Heliconiidae)	Boglárkalepkék (Lycaenidae) Busalepkék (Hesperiidae) Búzlepkék (Danainae) Csücskölepkék (Theclinae) Fehérlepkék (Pieridae) Valódi pillangók (Papilioninae) Apollólepkék (Parnassiinae) Pillangók (Papilionidae) Szemeslepkék (Satyrinae) Tarkalepkék (Nymphalidae) Tűzlepkék (Lycaeninae) Valódi boglárkalepkék (Polyommattinae) Valódi tarkalepkék (Nymphalinae)

Ennek a munkának célja az, hogy aki valamiképpen kapcsolatba kerül a lepkékkel oly módon, hogy trópusi fajoknak kell magyar nevet adjon, álljon rendelkezésére egy olyan módszer, aminek segítségével ezt megteheti.⁽¹⁾ Ennek érdekében áttekintjük a teljes világfaunát és a magasabb taxonómiai kategóriákhoz magyar neveket javasolunk.

Anyag és módszer

¹ Készenlőben van a világ Pillangóalakú lepkéinek magyar szótára, amely felsorolja a nappali lepkékre felállított tudományos generikus nevek nagy részét, és hozzájuk rendeli az általunk alkotott magyar neveket. A tájékozódást nemcsak a betűrend, hanem majd az állatföldrajzi régiókra való utalás is segíti.

Célcsoportok

A Lepidoptera rendet képviselő három öregcsaládba sorolt tribusz- és alcsalád-szintű taxonok számára javasolunk magyar elnevezéseket. Az öregcsaládok a következők: Búskaszerűek (Hesperioidea), Hedülida-szerűek (Hedyloidea) és Pillangószerűek (Papilionoidea). A három öregcsalád egymáshoz való viszonya kapcsán még nem alakult ki a konszenzus, de az öregcsaládok monofiletikusságát egyre növekvő súlyú adatok támasztják alá (vö. Heppner 1998, d’Abrera 2001, Vane-Wright 2003, Hoskins 2015; továbbá lásd még a záró megjegyzéseket).

Névköztetés

- A nevek mindenütt a tribusz (nemzetségcsoport) rendszertani kategóriára alapozottak (olyan esetben, ahol a család vagy az alcsalád nincs alacsonyabb rendszertani kategóriákra osztva, ott természetesen csak az alcsalád nevét adhatjuk meg);
- a faunaterületünkön (Európában) is előforduló alcsaládok és tribuszok-szintre minden esetben magyar nevek, a néhány kivétel mind különösen nagy fajsámú trópusi lepkecsoportot jelöl, ilyen esetekben ezért már a tudományos névre alapozott név is hangsúlyozza a lepkék egzotikusságát;
- a latin öregcsalád kategóriát az *-oidea*, magyarban a *-szerűek* végződés, a családnevet az *-idae* végződés, magyarban a *-félék* utótag, az alcsalád nevet az *-inae*, magyarban a *-formák*, és a tribuszt latinban az *-ini*, magyarban a *-rokonúak* jelzi;
- a nevek egy része a csoport jellegzetességét hangsúlyozza, míg másik része a tudományos névből formált név – ez utóbbi esetben mindig a tudományos név első két (ritkán három) szótagja adta a szótövet, amihez a hangzásban és értelemben megfelelő képzőragot kerül, ami a szó hangtani alakjától függően lehet „-ár”, „-ász”, „-ér”, „-ész”, „-ka”, „-ke”;⁽²⁾
- a már megalkotott magyar nevek magyarázatát nem adjuk meg újra, hanem előző munkánkra hivatkozunk.

A rendszertani kategóriák listája

² Megjegyezzük, a modern névadási gyakorlat ettől a módszertől különösképpen viszolyg; inkább összetett neveket képez, amelyek többnyire oximoróniák (lepkék esetében: bundáslepke, góliátlepke, medvelepke, tigrislepke, zebralepke, stb.), de nem ritka a tudományos név és annak valami magyar köznévi utótaggal való magyarosítása (pl. fá-piton, emsemakákó, törpekolobusz, stb.), de gyakori a generikus név magyarosan írt átvétele is (pl. bukkó, disztihódusz turákó) (Menich 2005; kiragadott példák). Mintha meg lenne tiltva a magyar nyelv számára természetes, képzőkkel való névköztetés. Vagy egyszerűen elfeledkeztek a módszerről.

A nevek betűrendben követik egymást: öregcsaládok, majd azokon belül a családok, és megint azokon belül a tribuszok következnek. A betűrendes felsorolást a jobb áttekinthetőség indokolja és az, hogy számos alcsaládban a rokonsági viszonyok még nincsenek megfelelőképpen feltárva.

Megjegyezzük, hogy a taxonok rendszertani helyzete változhat, például egyes alcsaládokat családrangra emelhetnek, és *vice versa* (lásd pl. 1. táblázat). Ezt a magyar nevekben az említett Gozmány-féle névadási gyakorlattal könnyen követni lehet.

Ezt követően a tribuszra alapozott magyar neveket betűrendben soroljuk fel (zárrójelben jelezve az alcsaládot és a családot), és itt térünk ki rövid magyarázatokra. Az eredeti latin nevek jelentését nem tárgyaljuk részletesen, mivel az nem kívánt részlettel terhelné munkánkat, jelentősen megnövelve annak terjedelmét. Ugyan-csak nem térünk ki a már meglevő magyar nevekre, ahogy már említettük, ezek ese-tében hivatkozást adunk (Bálint 2016).

A világ Pillangóalakú lepkéinek rendszertani kategóriái latin és magyar ne- veikkel

HESPERIOIDEA – BÚSKASZERŰEK

HESPERIIDAE – BÚSKAFÉLÉK

Coeliadinae – Mennykeformák

Eudaminae – Dámkaformák

Euschemoniinae – Egykeformák

Heteropterinae – Máskaformák

Hesperiinae – Búskaformák

Aeromachini – Éromka-rokonúak

Anthoptini – Antopa-rokonúak

Baorini – Baorka-rokonúak

Calpodini – Kalpoka-rokonúak

Erionotini – Eriontka-rokonúak

Hesperiini – Búska-rokonúak

Moncini – Monkarokonúak

Taractrocerini – Tarakta-rokonúak

Thymelicini – Barnika-rokonúak

Megathyminae – Nagykaformák

Pyrginae – Pürkeformák

Achlyodidini – Aklüóka-rokonúak

Carcharodini – Ablakár-rokonúak

Celaenorrhini – Celénorka-rokonúak

Erynnini – Erünke-rokonúak

Pyrgini – Pürkerokonúak

Tagiadini – Tagiádka-rokonúak

Pyrrhopyginae – Hadászkaformák

- Oxynetrini – Oxüka-rokonúak
- Passovini – Passovka-rokonúak
- Pyrrhopygini – Hadászka-rokonúak
- Trapezitinae – Trapkaformák

HEDYLOIDEA – HEDÜLIDASZERŰEK
HEDYLIDAE – HEDÜLIDAFÉLÉK

PAPILIONOIDEA – PILLANGÓSZERŰEK
LYCAENIDAE – LÁNGSZINÉRFÉLÉK

- Aphnaeinae – Gyöngyszinérformák
- Curetinae – Vigyázkaformák
- Liphyrinae – Vadászkaformák
- Lipteninae – Ragadkaformák
  - Liptenini – Algászka-rokonúak
  - Pentilini – Moszatkász-rokonúak
- Lycaninae – Lángszinérformák
  - Heliophorini – Napszinér-rokonúak
  - Lycanini – Lángszinér-rokonúak
- Miletinae – Milétkeformák
  - Miletini – Milétke-rokonúak
  - Lachnocnemini – Laknokár-rokonúak
  - Spalgini – Vadászka-rokonúak
  - Tarakini – Taráka-rokonúak
- Polyommatae – Boglárkaformák
  - Candalidini – Kandalár-rokonúak
  - Lycanesthini – Lülenér-rokonúak
  - Niphandini – Nifanda-rokonúak
  - Polyommatae – Boglárka-rokonúak
- Portiinae – Portikaformák
- Theclinae – Farkröpérformák
  - Amblypodiini – Fügérke-rokonúak
  - Arhopalini – Arhopálka-rokonúak
  - Catapaecilmatini – Katapárka-rokonúak
  - Cheritini – Kardröpér-rokonúak
  - Deudorogini – Deudorka-rokonúak
  - Eumaeini – Ékröpér-rokonúak
  - Horagini – Horága-rokonúak
  - Hypolycaenini – Cífrika-rokonúak
  - Iolaini – Jólkarokónúak
  - Loxurini – Loxura-rokonúak
  - Luciini – Lúcia-rokonúak
  - Ogyrini – Ogürka-rokonúak

Oxylidini – Oxüka-rokonúak
Remelanini – Remelke-rokonúak
Strymonini – Farkincás-rokonúak
Theclini – Farkröpér-rokonúak
Zesiini – Zeszike-rokonúak

NYMPHALIDAE – SZÖGLENCFÉLÉK

Apaturinae – Színjátzóformák
Calinaginae – Kalinágaformák
Pseudergolinae – Keletke-formák
Biblidinae – Biblikaformák
    Ageroniini – Csattika-rokonúak
    Biblidini – Biblika-rokonúak
    Callocirini – Számkarokkonúak
    Catonephelini – Katonka-rokonúak
    Epiphilini – Szalagár-rokonúak
    Eubagini – Díszkerokkonúak
Charaxinae – Karáxfomák
    Anaeini – Ánea-rokonúak
    Anaeomorphiini – Kékánea-rokonúak
    Charaxini – Karáxrokonúak
    Euxanthini – Szappanár-rokonúak
    Pallini – Pallarokkonúak
    Preponini – Preponka-rokonúak
    Prothoini – Agátarokkonúak
Cyrestinae – Küresztiszformák
Danainae – Danaiszformák
    Danaini – Danaisz-rokonúak
    Ithomiini – Árnika-rokonúak
    Tellervini – Tellerke-rokonúak
Heliconiinae – Helikonkaformák
    Acraeini – Akrea-rokonúak
    Argynnini – Csillérrokonúak
    Heliconiini – Helikonka-rokonúak
    Vagrantini – Vagránsrokonúak
Libytheinae – Csőrkeformák
Limenitidinae – Enyhészformák
    Adoliadini – Adolka-rokonúak
    Limenitidini – Enyhészrokonúak
    Neptini – Fehérsávka-rokonúak
    Partheini – Foltárrokonúak
Morphinae – Szépkeformák
    Amathusiini – Amátka-rokonúak

- Brassolini – Esthajnalász-rokonúak
- Morphini – Szépkero-rokonúak
- Nymphalinae – Szöglencformák
  - Coeini – Hisztorka-rokonúak
  - Junoniini – Csipkés-rokonúak
  - Kallimini – Kallika-rokonúak
  - Melitaecini – Tarkály-rokonúak
  - Nymphalini – Szöglenc-rokonúak
  - Victorinini – Vikár-rokonúak
- Satyrinae – Szemdíszformák
  - Coenonymphini – Szénanimfa-rokonúak
  - Dirini – Búrkar-rokonúak
  - Elymnini – Suhany-rokonúak
  - Eritini – Eritke-rokonúak
  - Haeterini – Hetérke-rokonúak
  - Melanargini – Szemőc-rokonúak
  - Satyrini – Szemdísz-rokonúak
  - Zetherini – Zetérke-rokonúak

PAPILIONIDAE – PILLANGÓFÉLÉK

- Papilioninae – Pillangóformák
  - Baroninae – Baronkóformák
  - Graphiini – Illangó-rokonúak
  - Leptocircini – Szitárka-rokonúak
  - Papilionini – Pillangó-rokonúak
  - Troidini – Csillangó-rokonúak
- Teinopalpinae – Zöllingóformák
- Parnassiinae – Apollóformák
  - Luehdorfiini – Díszbögör-rokonúak
  - Parnassiini – Apolló-rokonúak
  - Zerynthiini – Bögör-rokonúak

PIERIDAE – ÖZÖNDÉKFÉLÉK

- Pierinae – Özöndékformák
  - Anthocharidini – Virmar-rokonúak
  - Colotini – Kolotka-rokonúak
  - Leptosiaini – Pihérke-rokonúak
  - Pierini – Özöndék-rokonúak
- Coliadinae – Suránformák
  - Coliadini – Surán-rokonúak
  - Gonepteridini – Rőtcsáprokonúak
- Dismorphinae – Felemáskaformák
  - Dismorphiini – Felemáska-rokonúak
  - Leptideini – Pehelyke-rokonúak

Pseudopontiinae – Kétkeformák

RIODINIDAE – PAZARKAFÉLÉK

Euselasiinae – Csapotkaformák

Corachiini – Koráka-rokonúak

Euselasiini – Csapotka-rokonúak

Helicopini – Fémike-rokonúak

Stygiini – Kormika-rokonúak

Symmachini – Karéjka-rokonúak

Hamearinae – Hameárkaformák

Abisariini – Abisárka-rokonúak

Hamearini – Hameárka-rokonúak

Nemeobiini – Ligérke-rokonúak

Zemerini – Zemerinka-rokonúak

Riodininae – Pazarkaformák

Eurybiini – Rejtike-rokonúak

Mesosemiini – Szemérke-rokonúak

Nymphidiini – Nimfácska-rokonúak

Riodinini – Pazarka-rokonúak

Stalachtini – Hasonka-rokonúak

A világ Pillangóalakú lepkéinek magyar nevei betűrendben

Abisárka (Hameárkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – Az *Abisara* genusznévből.

Ablakár (Pürkeformák: BÚSKAFÉLÉK) – Utalás a szárnyakon látható áttetsző (pikkely nélküli) foltokra.

Adolka (Enyhészformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Az *Adolias* genusznévből.

Aklüóka (Pürkeformák: BÚSKAFÉLÉK) – Az *Achlyodes* genusznévből.

Algászka (Algászkaformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – Utalás, hogy az alcsalád képviselőinek hernyói a zuzmókban fotoszintetizáló algát fogyasztják.

Amátka (Szépkéformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Az *Amathusia* genusznévből.

Akrea (Helikonkaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Az *Acreea* genusznév magyar átírása.

Ánea (Karáxfarmák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Az *Aenea* genusznévből.

Antopa (Búskaformák: BÚSKAFÉLÉK) – Az *Anthopus* genusznévből.

Apolló (Apollóformák: PILLANGÓFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 67.

Arhopálka (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – Az *Arhopala* genusznévből.

Árnyika (Danaiszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Utalás a tribusz képviselőinek életmódjára, amelyek erdei fajokra jellemzően árnyékos helyeken, a lombkoronaszint alatt élnek.

Baorka (Búskaformák: BÚSKAFÉLÉK) – A *Baoris* genusznévből.

- Barnika (Búskaformák: BÚSKAFÉLÉK) – Utalás a funaterületünkön előforduló fajok barna színére.
- Baronkó (Baronkóformák: PILLANGÓFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 67.
- Biblika (Biblikaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Byblis* genusznévből.
- Boglárka (Boglárkaformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 67.
- Böngör (Apollóformák: PILLANGÓFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 67.
- Búrka (Szemdíszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Utalás a tribusz képviselőinek elterjedésére; tudni illik dél-afrikai (búr) fajok.
- Búska (Búskaformák: BÚSKAFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 67.
- Celénorka (Pürkeformák: BÚSKAFÉLÉK) – A *Celaenorrhinus* genusznévből.
- Cifrika (Farkröpéformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – Utalás a lepkék hátulsó szárnyának rojtos, cifrázott voltára.
- Csapatka (Csapatkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – Utalás, hogy a hímek mindig összecsapott szárnyakkal ülnek a levelek fonákján.
- Csattika (Biblikaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A tribusz fajaira jellemző csattogó hangról, amelyet repülés közben, szárnyaik segítségével adnak ki.
- Csillangó (Pillangóformák: PILLANGÓFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 67.
- Csillér (Helikonkaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 67.
- Csipkész (Szöglencformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Utalás a lepkék szárnyalakjára.
- Csörke (Csörkeformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 67.
- Dámka (Dámkaformák: BÚSKAFÉLÉK) – Az *Eudamas* genusznévből.
- Danaisz (Danaiszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Danaus* genusznévből, lásd Bálint 2016: 68.
- Deudorka (Farkröpéformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 68.
- Díszböngör (Apollóformák: PILLANGÓFÉLÉK) – Utalás a rokonsoporra (böngör), és arra, hogy annál díszesebb megjelenésűek.
- Díszke (Biblikaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A tribusz fajaira jellemző díszes megjelenésről.
- Egyke (Egykeformák: BÚSKAFÉLÉK) – Utalás, hogy a csoportba csak egyetlen faj tartozik, az *Euschemon rafflesia* (Macleay, 1826).
- Enyhész (Enyhészformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 68.
- Eritke (Szemdíszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Az *Erites* genusznévből.
- Eriontka (Búskaformák: BÚSKAFÉLÉK) – Az *Erionota* genusznévből.
- Erünke (Pürkeformák: BÚSKAFÉLÉK) – Az *Erynnis* genusznévből.

- Esthajnalász (Szépkéformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Utalás a lepkék életformájára; tudni illik: szürkületkor (este vagy hajnalban) repülnek.
- Ékröpér (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – Utalás a lepkék szárnyán látható fényes ékszerű rajzolatra.
- Éromka (Búskaformák: BÚSKAFÉLÉK) – Az *Aeromachus* genusznévből.
- Farkincás (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 68.
- Farkröpér (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 68.
- Fehérsávka (Enyhészformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 68.
- Felemáska (Felemáskaformák: ÖZÖNDÉKFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 68.
- Fémike (Csapottkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – Utalás a lepkék fémes pikkelyzetére.
- Foltár (Enyhészformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Utalás a tribusz képviselői szárnyainak felszínére jellemző foltos rajzolatra.
- Függerke (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A hernyók tápnövényére utalva, ami: füge (*Ficus*).
- Gyöngyszinér (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 68.
- Hadászka (Hadászkaformák: BÚSKAFÉLÉK) – Utalás a hadvezér Pürrhoszra, illetve a *Pyrrhopyge* generikus névre.
- Hameárka (Hameárkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – A *Hamearis* genusznévből.
- Hangyászka (Hangyászkaformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – Utalás a hernyók életmódjára, amelyek élete elválaszthatatlanul a hangyákhoz kapcsolódik.
- Hasonka (Pazarkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – Utalás, hogy a tribusz képviselői más lepkecsoportokra hasonlítanak, azokat utánozzák.
- Helikonka (Helikonkaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Heliconius* genusznévből.
- Hetérke (Szemdíszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Haetera* genusznévből.
- Hisztorka (Karáxfarmák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Historis* genusznévből, ami a *Coea* idősebb társneve.
- Horága (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Horaga* genusznévből.
- Illangó (Pillangóformák: PILLANGÓFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 68.
- Jólka (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 68.
- Kalinága (Kalinágaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Calinaga* genusznévből.
- Kallika (Szöglencformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Kallima* genusznévből.
- Kalpoka (Búskaformák: BÚSKAFÉLÉK) – A *Calpodes* genusznévből.
- Kandalár (Boglárkaformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Candalides* genusznévből.
- Karáx (Karáxfarmák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Charaxes* genusznévből.

- Kardröpér (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – Utalás a lepkék különösen hosszú hátsószárny farknyúlványára.
- Karéjka (Csapottkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – Utalás az elülső szárnyak felső szegélyének karéjos alakjára.
- Katapárka (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Catapaecilma* genusznevéből.
- Katonka (Biblikaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Catonephele* genusznevéből.
- Kékánea (Karáxfarmák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Utalás a tribusz fajaira jellemző kék színre és az *Aneomorpha* névre.
- Keletke (Álgerolaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A tribusz képviselői kizárólag az orientális (keleti) régióban fordulnak elő.
- Kétke (Kétkeformák: ÖZÖNDÉKFÉLÉK) – Utalás az alcsaláddal rendszertani helyzetével kapcsolatos kételyekre, paradox álláspontokra.
- Kolotka (Özöndékformák: ÖZÖNDÉKFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 69.
- Kormika (Csapottkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – Utalás, hogy a lepkék áttetsző szárnyainak felszíne fekete pikkelyekkel behintett.
- Korráka (Csapottkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – A *Corrachia* genusznevéből.
- Küresztisz (Küresztiszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Cyrestis* genusznevéből.
- Laknokár (Miletkeformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Lachnocnemus* genusznevéből.
- Lángszinér (Lángszinérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 69.
- Ligérke (Hameárkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 1996: 69.
- Loxura (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Loxura* genusznevéből.
- Lúcia (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Lucia* genusznevéből.
- Lücenér (Boglárkaformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Lycenesthes* genusznevéből.
- Máska (Máskaformák: BÚSKAFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 69.
- Miletke (Miletkeformák) – A *Miletus* genusznevéből.
- Mennyke (Mennykeformák: BÚSKAFÉLÉK) – Utalás a *Coeliadinae* alcsaládnév első tagjára (vö. *coeli* = menny).
- Monka (Búskaformák: BÚSKAFÉLÉK) – A *Monca* genusz név magyar átírása.
- Moszatkász (Algászkaformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – Utalás, hogy az alcsalád képviselőinek hernyói a zuzmókban fotoszintetizáló moszatot fogyasztják.
- Nagyka (Nagykaformák: BÚSKAFÉLÉK) – Utalás a *Megathyminae* alcsaládnév első tagjára (*mega* = nagy).
- Napszínér (Lángszinérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Heliothorus* genusznevéből, a lángszinér analógiájára (*helios* = nap).
- Nifanda (Boglárkaformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Niphanda* genusznevéből.
- Nimfácska (Pazarkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – A *Nymphidium* genusznevéből.
- Ogürka (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – Az *Ogyris* genusznevéből.
- Oxüka (Hadászkaformák: BÚSKAFÉLÉK) – Az *Oxynetra* genusznevéből.

- Özöndék (Özöndékformák: ÖZÖNDÉKFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 69.
- Palla (Karáxfomák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Palla* generikus névátvétele.
- Passovka (Hadászkaformák: BÚSKAFÉLÉK) – A *Passova* genusznévből.
- Pazarka (Pazarkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – Utalás a családot képviselő fajok színben, formában és rajzolatban hallatlanul gazdag (pazarló) megjelenésére.
- Pehelyke (Felemáskaformák: ÖZÖNDÉKFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 69.
- Pihérke (Özöndékformák: ÖZÖNDÉKFÉLÉK) – A „pih” (vagy „pihe”) főnév és az „ér” és a”ke”-toldalékokkal képzett szó, utalás a lepkék könnyed és törekeny megjelenésére, és a távolabbi rokon, de hasonló megjelenésű *Leptidea* genuszra.
- Pillangó (Pillangóformák: PILLANGÓFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 69.
- Portika (Portikaformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Poritia* genusznévből.
- Preponka (Karáxfomák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Prepona* genusznévből.
- Pürke (Pürkeformák: BÚSKAFÉLÉK) – A *Pürka* névből javítva, a név magyarázatát lásd Bálint 2016: 69.
- Ragadka (Ragadkaformák : LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – Kettős utalás: 1) a lárva életmódjára és 2) az imágó védekezési mechanizmusára; ugyanis: a hernyók hangyalárvákat ragadoznak; a lepkék teste pedig viaszos pikkelyekkel fedett, amelyek közé a támadó hangyák beleragadnak.
- Rejtike (Pazarkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – Utalás a lepkék viselkedésére, amelyek kevésbé látható helyen üldögélnek és figyelik környezetüket.
- Remelke (Farkröpéformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Remelana* genusznévből.
- Rőtcsáp (Suránformák: ÖZÖNDÉKFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 70.
- Suhany (Szemdíszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 70.
- Surán (Suránformák: ÖZÖNDÉKFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 70.
- Szalagár (Biblikaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A tribusz fajaira jellemző szalagrajzolatról, ami a szárnyak felszínén látható.
- Számka (Biblikaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Utalás a hátulsó szárnyak fonákján gyakran számokra emlékeztető rajzolatra.
- Szappanár (Karáxfomák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A tribuszba tartozó fajok gazdanövényei mind Szappanfélék (*Sapindaceae*)
- Szemdísz (Szemdíszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 70.
- Szemérke (Pazarkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – Utalás a lepkék elülső szárnyfelületén látható szemfoltra.

- Szemőc (Szemdíszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 70.
- Szénanimfa (Szemdíszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 70.
- Szépke (Szépkeformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – Utalás a lepkék szépséges megjelenésére.
- Színjátzó (Színjátzóformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 70.
- Szitárka (Pillangóformák: PILLANGÓFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 70.
- Szöglenc (Szöglencformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 70.
- Tagiadka (Pürkeformák: BÚSKAFÉLÉK) – A *Tagiades* genusznévből.
- Tarakta (Búskaformák: BÚSKAFÉLÉK) – A *Taractrocera* genusznévből.
- Tarkály (Szöglencformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 71.
- Taraka (Milétkeformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Taraka* genusznévből.
- Tellerke (Danaiszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Tellervo* genusznévből.
- Trapka (Trapkaformák: BÚSKAFÉLÉK) – A *Trapezites* genusznévből.
- Vadászka (Milétkeformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – Utalás a hernyók életmódjára, amelyek pajzstetvekre vadásznak.
- Vagráns (Helikonkaformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Vagrans* genusznévből.
- Vigyázka (Vigyázkaformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Curetis* genusznévből (curator = őrző, vigyázó).
- Vikár (Szöglencformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Victoris* genusznévből.
- Virma (Özöndékformák: ÖZÖNDEKFÉLÉK) – A név magyarázatát lásd Bálint 2016: 71.
- Zemerinka (Hameárkaformák: PAZARKAFÉLÉK) – A *Zemeris* genusznévből.
- Zeszike (Farkröpérformák: LÁNGSZINÉRFÉLÉK) – A *Zesius* genusznévből.
- Zetérke (Szemdíszformák: SZÖGLENCFÉLÉK) – A *Zethera* genusznévből.
- Zöllingó (Zöllingóformák: PILLANGÓFÉLÉK) – Utalás a lepkék zöld színére.

Záró megjegyzések

A cikk tárgyát képező három öregcsalád monofiletikusságával kapcsolatban számos kérdés merül fel, az eredmények ellentmondásosak. Legújabb felfogás szerint nem alkotnak egy öregcsaládot, hanem külön kategóriaként kerülnek rendszerezésre, vagy más módon rokonítják őket. A Pillangószerűeket (Papilionoidea) már régóta kutatják, és sokáig alávonták a búsákat is. Ez a két csoport alkotta hagyományosan a „nappali lepkék” öregcsaládját (ismertebb szinonimái: Rhopalocera, Diurna). Mivel a Búskaszerűek (Hesperioidea) intenzív feltárása csak az utóbbi évtizedben indult meg, a pillangók és a búsák monofiletikusságát többen is megkérdőjelezték.

Testfelépítésükben és életvitelükben a búsák nagyon különböznek a Pillangószerűektől, ezért egyes kutatók önálló öregcsaládként kezelik őket. Mások véleménye szerint a búsák adják a hedülidák és a pillangók által alkotott csoport testvérét. Más eredmények szerint a hedülidák máshova tartoznak, és a búsák és a pillangók valóban közös őstől erednek. Az említett a Hedyloidea (Hedüldaszerűek) egy kis számú amerikai lepkecsoport, nagyon hasonlítanak az araszákra, és éjszaka repülnek.³⁾

A hedülidákra a köznyelv inkább az araszka elnevezést használná. A búsák és a pillangók csoportjait tartjuk pillangóknak, mivel szárnyaik színesek, és a legtöbb faj nappal repül. Valóban, már a legrégebbi forrásokban is feltűnik a pille és a pillangó név, és egyértelműen azokra a csoportokra alkalmazzák, amelyet a magyar köznyelv ma is pillangóknak hív (lásd Grossinger 1794: 188, vö. Bálint 2016: 4–5, illetve a Czuczor–Fogarasi szótár „pille” és „pillangó” szócikkeit).

A magyar elnevezések kapcsán egy dolgot szeretnénk hangsúlyozni: stabilitás. Mivel a neveink nem genuszcsoportra, hanem a legtöbb esetben tribuszra (nemzetiség-csoportra) alapozottak, ezért nagyon kicsi esélye annak, hogy a kéttagú magyar név második neve változzék. Ennek oka az, hogy a Pillangószerűek taxonómiája már többé-kevésbé kiforrott, és a fajok más tribuszba való elhelyezése már elég ritka. Ez a stabilitás mindenképpen fontos eleme az általunk javasolt magyar nevezéktannak, mert nem követi a műkedvelő lepkészek és az entomológia (benne a lepkészek) eredményeit alkalmazó különböző tudományágak számára megmagyarázhatatlan fajnév-változásokat. Így például a szakma legújabb eredményeit nem ismerő értetlenül áll a fölött, hogy a Pávaszem szöglenc újabban egyes publikációkban miért *Aglais io*, míg nem is olyan régen még volt *Inacis io*, *Nymphalis io*, vagy *Vanessa io* is. A magyar nevezéktanban viszont ezek a változások nem érintik a fajt, mert mind a négy genuszcsoport-név (értsd: *Aglais*, *Inacis*, *Nymphalis* és *Vanessa*) a Szöglencronóák alá tartozik, ezért „szöglenc”, és kéttagú neve pedig: Pávaszem szöglenc.

---

³ Véleményünk szerint ez ideológiai alapú csoportosítás, mivel az egész azon *a priori* hipotézisen alapul, hogy a közös eredetet alátámasztó módszer objektív. A Hedülidákat a Heppner (i. m.) az Araszka-alakúak (Geometroidea) alá sorolja.

Hivatkozások – References

- Bálint Zs. 2016: A nappali lepkék magyar nevei. – *e-Acta Naturalia Pannonica* 11: 1–124.
- Bálint Zs. & Katona G. 2016: Magyar nappalilepke névtár (Lepkealakúak: Búskaszerűek, Pillangószerűek). – *e-Acta Naturalia Pannonica* 13: 1–137.
- Bálint Zs., Katona G. & Kun A. 2011: The scientific publications of Dr László Gozmány (1921–2006) on Lepidoptera with a revised bibliography and an annotated list of taxon names he proposed. – *Annales Historico-naturales Musei Nationalis Hungarici* 103: 373–428.
- Carter D. 1994: Határozó kézikönyvek: A világ lepkéi. – Budapest, Panem Kft. és Grafo Kft., 304 p.
- Czuczor G. & Fogarasi J. 1862–1874: A magyar nyelv szótára. – Pest, Emich Gusztáv akadémiai nyomdásznál, 1326 (1962: I. rész), + 1774 (1864: II. rész), + 1584 (III. rész), + 1312 (1867: IV. rész), + 1506 (1870: V. rész), + 1282+7 (1874: VI. rész) p.
- d’Abrera B. 2001: The Concise Atlas of Butterflies of the World. – Melbourne/London, Hill House Publishers, 353 p. Csak egy „p”
- Gozmány L. 1965: Lepkék. – *Lepidoptera. Magyarország Állatvilága (Fauna Hungariae)* 16,1. Budapest, Akadémiai kiadó, 214 p.
- Gozmány L. 1994: A magyar állatnevek helyesírási szabályai. – *Folia Entomologica Hungarica* 55: 429–445.
- Grossinger J. B. 1794: *Universa Historia Physica Regni Hungariae Secundum Tria Regna Naturae Digesta. Regnia Animalis. Pars IV. Entomologica sive Historia Insectorum. – Posonii et Comaromii, Typus Simons Petri Weber, xxiv + 416 + xii p.*
- Hannemann H.-J. 1970: Lepkék rendje – *Lepidoptera*, pp. 470–545. In *Uránia állatvilág: Rovarok* (fordította: Andrásy István), *Rovarok*. – Budapest, Gondolat Kiadó, 582 p.
- Heppner J. 1998: Classification of Lepidoptera. – *Holarctic Lepidoptera* 5, Supplement 1: iv + 148 + 6.
- Hoskins A. 2015: *Butterflies of the World*. – New Holland, Published by Reed, 312 p.
- Menich Zs. (szerk.) 2005: *Officina állatvilág. Képes Enciklopédia*. – Budapest, Officina ’96 kiadó, 608 p.
- Mészáros Z. és Gál I. 1982: Trópusi pillangók. Búvár zsebkönyvek. – Budapest, Móra Ferenc kiadó, 63 p.
- Varga Z. 1996: Lepkék (*Lepidoptera*) rendje, pp. 229–235. In: Papp L. (szerk.): *Zootaxonomía*. – Budapest, Magyar Természettudományi Múzeum, 382 p.
- Vane-Wright R. 2003: Evidence and Identity in Butterfly Systematics. In: Boggs C. L., Watt B. W. & Ehrlich P.R. (eds): *Butterflies. Ecology and Evolution Taking Flight*. – Chicago and London, University of Chicago Press, xviii + 740 + [16 (colour plates)] p.
- Whalley P. 1989: Lepkék és pillangók. Szemtanú sorozat (fordította: Herczeg Éva). – Budapest, Park könyvkiadó, 64 p.